

Şafak Özsoy

(Bu bildirim, THBB Konferansı, konferans kitabında yayınlanmıştır. Haziran 2003)

Türk Çevre Mevzuatı ve Çevre Politikaları ile Beton Sektörünün Etkileşimi

RMC and Environment Policies & Regulations

Özet

Çevrenin dünyanın gündemine gelmesi beraberinde, ülkeler küresel ölçekte oluşan kaygılar ve giderek artan tüketici baskıları ile birlikte yasal mevzuatlarında düzenlemeler yapar hale gelmiştir.

Çevre Politikaları önce kirliliği giderici amaçlara dayanırken, önleyici politikalar ve nihayet sürdürülebilir kalkınma anlayışına uygun çevre-ekonomi entegrasyonuna öncelik veren politikalar şeklinde bir değişikliğe uğramıştır. Çevre Kanunu'nun , çevreyi güncel anlayışla ele alan ve tüm bileşenleriyle (hava-su-toprak) bir sistem bütünü olarak gören bir temel felsefeye sahip olduğu düşünüldüğünde, küresel çevre problemlerinin, yerel ve ulusal ölçekte doğrudan endüstrilere yaptırım şeklinde mevzuat uyarlamalarına neden olduğu kaçınılmazdır. Başta Çevre Politikalarının endüstri temsilcileri meslek ve kurum odaları tarafından izlenmesi olacak mevzuat uyarlamalarına aktif katılımının özenlendirilmesi gerekmektedir.

Bu anlamda Çevre Mevzuatı ile Hazır Beton Sektörü'nün etkileşimi ve orta ve uzun vadede yasal mevzuatların sektör açısından ele alınması bu be bildiri kapsamında değerlendirilmektedir. Unutulmamalıdır ki, hazır beton ve yan sanayisinin (agrega, kimyasal ve mineral katkıları, çimento gibi) çevre mevzuatı açısından takibi bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Abstract

1. GİRİŞ

Çevre, bir kuruluşun faaliyetlerini içinde yürüttüğü, hava, su, toprak, tabii kaynaklar, belirli bir ortamdaki bitki ve hayvan topluluğu, insan ve bunlar arasındaki faaliyetleri içine alan bir ortam olarak tanımlanmıştır.

Türk Çevre Mevzuatı'nın temel direği Anayasa'ya dayanmaktadır. Ülkemizde, çevre olgusunun ilk adımı 1982 Anayasası ile atılmıştır. Anayasanın 56. Maddesinde: Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamak hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirliliğini önlemek devletin ve vatandaşın ödevidir.

1982 Anayasa'sının bu direktifi doğrultusunda Çevre Kanunu oluşturulmuştur. Kanunun amacı, bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi; kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginliklerinin korunarak, bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve güvence altına

alınması için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu olarak belirli hukukî ve teknik esaslara göre düzenlemektir.

Çevre Politikasının temel çalışmalarına ilk olarak 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile başlamıştır (1974-1978) ve Çevre Politikaları 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile şekillenmiştir. (1996- 2000). VI. Planda sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına rağmen Ekonomik ve sosyal kararlarda çevre boyutu , Dinamik,işlevsel çevre yönetimi konularında örgütsel ve hukuksal düzenlemelerde yetersiz kalınmıştır. Çevre Politikaları önce kirliliği giderici amaçlara dayanırken, önleyici politikalar ve nihayet sürdürülebilir kalkınma anlayışına uygun çevre-ekonomi entegrasyonu öncelik veren politikalar şeklinde bir değişikliğe uğramıştır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE ÇEVRE POLİTİKALARI

“Sürdürülebilir gelişme” nin ün kazanmasında Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Komisyonu’nun diğer bir deyişle Brudtland Komisyonu’nun etkisi olmuştur. Çevre ile ilgili tüm öneriler 1989’da Brudtland Raporu üzerinde hazırlanan önerilerin gelişimi üzerine kurulmuştur.1971’de BM tarafından o zaman ki adı ile Kültürel İlişkiler Komitesi’nin önergesi olan su, hava ve toprak kirliliği üzerine hükümet kanalı ile acil bir faaliyet başlatılması kararı alınmıştır.

Sanayi ve çevrenin ,dünyanın gündemine gelmesi,1972’de Stockholm’de yapılan BM İnsan Çevresi Konferansı’na kadar gitmektedir. Bu konferans sonucunda çevre için Küresel Eylem Planı üretilmiş ve beraberinde BM içinde BM Çevre Programı oluşturulmuştur (UNEP). Yine bu konferans ile WCED (World Commission and Environment) bağımsız bir çalışma grubu oluşturulmuştur.Aynı zamanda komisyonun başkanı olan Gro Harlem Brundtland’nın hazırladığı “Geleceğimiz” isimli rapor ile “Sürdürülebilir Gelişme” kavramı ortaya çıkmıştır. Böylelikle endüstri ,çevre yönetim sistemlerini geliştirmeye davet edilmiştir.

Başlangıçta öncelikle doğal çevrenin sağlıklı ve üretken yapısının korunması ve ekonomik/sınai gelişmenin getirdiği çevre baskısının azaltılması olarak şekillenen bu yaklaşım, giderek dünya kaynaklarının tutumlu kullanılması, eko-sistemlerin korunması, refah düzeyinin yükseltilmesi ve sosyal gelişmenin sağlanması gibi sosyal ve ekonomik değerleri de içerecek biçimde değerlendiren bir kapsama kavuşmuştur. Sürdürülebilirlik, bu açıdan, refahın küresel düzeyde korunması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi somut hedefini içermektedir [2]

1988’in sonlarında dünya liderleri rapor hakkında destekleyici görüş vererek çevre üzerinde ilk ana rapor özelliği taşıyan konuyu uluslararası platformda tartışmaya açmışlardır. Bir yıl sonra 1989 ‘da BM ‘ler , Çevre ve Gelişme (UNCEP) Konferansı’ nı yapmaya karar vermişdir. Böylelikle 1992’ye gelinmiş Rio’da Dünya Çevre Zirvesi gerçekleşmiştir. 1992 yılında yapılan Çevre Zirvesi’ nin iki önemli sonucu olarak konferans bildirgesi, ”Gündem 21’i görmekeyiz.

Rio Konferansı’ nı takip eden on yıllık süreç içerisinde, bu kavramın sektörler tarafından tanınması, kabul edilmesi ve ölçülebilir kılınması adına önemli gelişmeler

kaydedildiği söylenebilir. Sürdürülebilirlik, tanım olarak Türkiye’de sanayi çevrelerinde de kullanılmaya başlanmış, bu kavramın uygulanmasına yönelik adımlar ise daha çok uluslararası standartlar ve uluslararası ticaretin getirdiği yeni kısıtları karşılama çalışmaları şeklinde olmuştur.

Johannesburg’da 2002 yılında yapılan , Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı ise öncelikli alanlar olarak, Uluslararası çevre yönetimi, Çatışmalar sonrası çevre denetimi, Su politikaları ve stratejileri, Kimyasalların stratejik yönetimi, Civa Programı, Afrika’nın desteklenmesi, Üretim ve tüketim konuları (code of conduct), Çevre ve kültürel çeşitlilik ele almıştır.

Bu bilgiler ışığında Dünya ve AB Çevre Politikalarının yorulmasında esas teşkil eden konferanslar ve sonuç bilgileri ülkelerin karşına mevzuat değişiklikleri olarak çıkmaktadır.

Türkiye’nin kısa ve orta vadeli çevre konusunda AB’nin mevzuatı ile uyum çalışmalarının yapılması çerçevesinde hazır beton ve yan sanayiilerini içeren bir dizi yeni düzenlemenin yapılacağı aşikardır.

3. AVRUPA BİRLİĞİ VE ÇEVRE POLİTİKALARI

AB’nin Çevre Politikası’nın temel ilkeleri olarak, problemi kaynağında çözülmesi, erken aşamada çevre koruması ve çevreye olabilecek etkileri göz önüne alınması, ekolojik dengeyi bozan faaliyetlerden kaçın ve doğal kaynak tüketimini en aza indirecek sistemlerinin kabul edilmesi, çevre politikası, ekonomik ve sosyal kalkınma bir bütünlük arzemesi, kirlilik ve gürültü faktörlerine ilişkin veriler değerlendirilmesi, kirleten öder prensibi sayılabilir.

Avrupa Birliği çevre konusunda politika üretmeye, 1972 yılında eylem planlarıyla başlamıştır. Bu dönem içerisinde atıkların geri dönüşümü, su ve hava kirliliği ile ilgili minimum standartlar ve yasal zemin oluşturulmuştur. Ancak yasal zeminin oluşturulması kirliliğin önlenmesi için yeterli olmadığından, çevre konusu özellikle Amsterdam Antlaşması'yla Topluluk programları arasına alınmıştır. Bu amaçla 1992-2000 yıllarını kapsayan Sürdürülebilir Çevre için Beşinci Çerçeve Programı hazırlanmıştır. Sanayi, enerji, turizm, ulaştırma ve tarım gibi diğer sektörleri de kapsayan bu programla birlikte AB’de yürütülen tüm çalışma ve programlarda çevre boyutunun da gözönüne alınması zorunluluğunu getirmiştir.

2000 yılında uygulanmaya başlayan Çevre için Altıncı Çerçeve Programı ise 2010 yılına kadar Topluluk önceliklerini ortaya koymaktadır. Belirlenen öncelikli alanlar şunlar:

- İklim değişiklikleri
- Doğa ve biyo-farklılıklar
- Çevre ve sağlık
- Doğal kaynakların kullanımı ve atıklar.

Böylelikle hazır beton ve yan sanayisinde kendisi ile etkileşim sağlayacak hava kalitesinin korunması başta olmak üzere, katı atık yönetimi, tehlikeli atıkların yönetimi, su yönetimi, doğal kaynaklarının korunması, toprak kirliliği konularını öncelikli olarak yönetim planlarına almaları önerilmektedir.

4. TÜRK ÇEVRE MEVZUATI VE HAZIR BETON

Çevre Mevzuatı kapsamında Çevre Kanunu ve Yönetmelikler açısından hazır betonu ele aldığımızda başlıca aşağıdaki yönetmelikleri gözden geçirmemiş gerekmektedir. Her hazır beton işinde çevre ve izinlerden, işçi sağlığı ve güvenliğinden sorumlu mühendis bulundurulması önerilmektedir.

4.1 Kapsam içinde ele alınması gereken yönetmelikler:

Çevresel Etki Değerlendirilmesi Yönetmeliği(Çed)

Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği

Tehlikeli Kimyasallar Yönetmeliği

Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

Gürültü Kontrolü Yönetmeliği

Su Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği

Katı Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği

Gayri Sıhhi Müesseseler Yönetmeliği(GSM)

Toprak Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği

Çevre Denetim Yönetmeliği

Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği

Çevre Denetim Yönetmeliği

Yönetmeliklerin çoğu bir izin alma mekanizması üzerine kurulu olduğundan hazır beton yatırımına başlamadan önce yatırımdan sorumlu kişiler ile izinlerden sorumlu kişilerin bir arada çalışması zorunluluk arz etmektedir. Yatırımın tipi ve ölçeğine göre sadece hazır betonun Çed Yönetmeliği içinde olup olmadığının irdelenmesi ardından yatırım aşamasında GSM Yönetmeliği içinde alınması zaruri izinlerinin gözden geçirilmesi gerekir. Bu noktada yatırımın hangi bölgede olduğunun tespiti şarttır. Değişen GSM Yönetmeliği ile GSM izinlerinin organize sanayi bölgeleri, endüstri bölgeleri, sanayi siteleri, sanayi bölgeleri vb gibi tanımlamalar getirerek, sanayi yatırımlarının belli bölgelerde yapılmasını izin alma aşamalarında kolaylıklar sağlayarak özendirmeye çalışmıştır. Değişen Yönetmelik aynı zamanda izin alma sürelerinde ciddi anlamda kısaltmalara sağlamıştır.

Hazır Beton Tesisleri Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği kapsamında emisyon takiplerini sağlamaları ve bu kapsamda izin alınmasını zaruri kılmaktadır. Keza tesislerde katı atıkların yönetimi önemli konulardan biri olup, tehlikeli atıkların katı atık gibi ele alınmamasının önüne geçilmesi gerekmektedir. Tesisin büyüklüğü ve

alışan kişi sayısı gözönüne alınarak tıbbi atıkların ynetimide tesislerde gözardı edilmemesi gereken bir konudur. Tıbbi atıkların enjektör vb gibi yinekattı atık olarak değerlendirilmesi gerekir. Tesislerde atık suların alıcı artama verilmesi yine bir izin mekanizması ile yönetmelikte düzenlenmiştir. Daha yatırım aşamasında deşarj konusu düşünülerek belki de tüm atık suların yeniden kazanım ünitelerinde toplanması hazır beton sektörünü deşarj izni almak zorunluluğundan kurtarabilir. evre Denetim Yönetmeliği kapsamında işletme ruhsatı alındıktan sonra faaliyet tesis bilgi formunun doldurup bakanlığa gönderilmesi ve bakanlıktan sicil no alınması mevzuat gereğidir.

Temelde, evre Mevzuatı kapsamında izinlerin ele alınması ve hazır beton sektörünün srat ile evre Yönetim Sistemlerine(ISO14001) geçmeleri gerek yasal işlerin takibi ve gerek gözden kaçan çevresel boyutların ele alınması açısından önemi büyüktür. Mevzuatın giderek AB mevzuatına uyum çerçevesinde ele alınması izinlerinde birbirleri ile entegrasyonunu gerekli kıldığı, görülmektedir.

Kaynaklar

1. Lebib Yayınları, evre Mevzuatı
2. evko, İř Dünyası ve Sanayi Raporu,İstanbul, 2002